

Valeriu CAPCELEA

Eugen HURUBĂ

*DEONTOLOGIA PROFESIONALĂ A EXECUTORULUI
JUDECĂTORESC*

Curs universitar

Prof. univ. dr.
VALERIU CAPCELEA

Conf. univ. dr.
EUGEN HURUBĂ

DEONTOLOGIA PROFESIONALĂ A EXECUTORULUI JUDECĂTORESC

Curs universitar

Universul Juridic
București
-2014-

Editat de S.C. Universul Juridic S.R.L.

Copyright © 2014, S.C. Universul Juridic S.R.L.

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al

S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOTIT DE SEMNĂTURA
ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE INTERIORUL
ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

CAPCELEA, VALERIU

Deontologia profesională a executorului judecătoresc :

curs universitar / Valeriu Capcelea, Eugen Hurubă. - București :

Universul Juridic, 2014

Bibliogr.

ISBN 978-606-673-437-0

I. Hurubă, Eugen

347.952(498)(075.8)

REDACȚIE: tel./fax: **021.314.93.13**

tel.: **0732.320.666**

E-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL tel.: **021.314.93.15**

DISTRIBUȚIE: fax: **021.314.93.16**

e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

Valeriu Capcelea, este absolventul Facultății de Istorie a Universității de Stat din Moldova (1974). În 1987 a susținut teza de Doctor în filozofie la Institutul de Filozofie a AȘ a Ucrainei, iar în anul 2008 teza de Doctor habilitat în filozofie la Universitatea de Stat din Moldova. În perioada anilor 1974-1978 a fost profesor de istorie și științe sociale la școala medie din comuna Geamăna raionul Anenii-noi. Timp de 35 de ani (1978 – 2013) a fost lector, lector superior și conferențiar universitar al Catedrei de Științe Socio-umane și de Drept public a Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți. În prezent este profesor universitar al Catedrei de Drept Public al Universității de Studii Europene din Moldova. Predă cursuri de filosofie generală și socială, de filozofie a dreptului, de metodologie a științei și de etică (etică și deontologie juridică, etică profesională a funcționarului public și a pedagogului). Este autorul a 135 de lucrări științifice, dintre care 6 monografii, 30 de articole în reviste științifice naționale și internaționale, 50 de articole în culegeri naționale și internaționale, 16 teze ale comunicărilor științifice, 25 de lucrări metodico-didactice, printre care 18 manuale universitare, participant la 60 de Conferințe Științifice Naționale și Internaționale din România, Rusia, Ucraina. Este autorul unor lucrări de anvergură dedicate tradițiilor naționale, normelor sociale și problemelor ce țin de analiza tranziției țării noastre de la societatea totalitaristă spre democrație și statul de drept. Rețin atenția, îndeosebi, lucrările publicate în ultimii ani, dedicate filozofiei generale, filozofiei dreptului și celei sociale, precum și eticii, deontologiei juridice, rolului tradițiilor naționale și a normelor sociale în asigurarea unui proces continuu de dezvoltare a generațiilor umane și cele care se referă la investigarea fenomenului tranziției moldovenești de la societatea totalitaristă la cea democratică.

Eugen Hurubă, este absolventul Facultății de Drept din cadrul Universității Ecologice „Dimitrie Cantemir” din Iași. În anul 2011 a absolvit cursurile școlii doctorale din cadrul Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, având teza de doctorat „Contestația la executare în materie civilă”, sub îndrumarea prof. univ. dr. Ion Leș, lucrare distinsă cu calificativul „Magna cum laude”. Concomitent cu activitatea de executor judecătoresc desfășurată ca profesionist liberal, în perioada 2005-2009 a fost cadru didactic universitar asociat al Universității „Petru Maior” din Tîrgu-Mureș și al Universității „Dimitrie Cantemir” din Tîrgu-Mureș. În perioada 2005-2009 a ocupat funcția de director al Centrului Național de Pregătire și perfecționare a Executorilor Judecătorești din România, printre alte activități, făcând parte din comisia de elaborare a Codului deontologic al executorului judecătoresc. Din anul 2009 este cadru didactic titular al Universității „Petru Maior” din Tîrgu-Mureș, în prezent fiind conferențiar universitar în cadrul Departamentului de Drept și Administrație Publică, unde predă cursuri de drept procesual civil, drept execuțional civil, organizarea sistemului judiciar etc. Din anul 2010 este cadru didactic asociat al Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți, Republica Moldova, unde predă cursuri de executare silită. În prezent este director al Revistei române de executare silită, editată la editura Universul Juridic din București, România. Este autorul a peste 50 de lucrări științifice, dintre care 3 monografii, 2 cursuri universitare, 15 de articole în reviste științifice naționale și internaționale, 20 de articole în culegeri naționale și internaționale, participant la peste 20 de Conferințe Științifice Naționale și Internaționale din România, Republica Moldova, Ungaria și Franța.

Argument

Deontologia profesională a executorului judecătoresc este un manual destinat studenților Facultăților de drept ale instituțiilor superioare de învățământ. Structura manualului și tematica abordată oferă posibilitatea de a concepe atât etica și noțiunile ei fundamentale, cât și etica juridică prin intermediul deontologiei profesionale a executorului judecătoresc care are ca obiectiv primordial executarea în mod echitabil a hotărârilor judecătorești. În manual sunt redate noțiunile și categoriile fundamentale ale eticii și problemele care țin de deontologia profesională a executorului judecătoresc atât din Republica Moldova, cât și din România și Uniunea Europeană. Totodată, sunt analizate Codurile deontologice ale executorului judecătoresc din ambele țări, valorile și principiile care trebuie plasate la baza activității lor, aspectele morale ale relației executorului judecătoresc cu solicitanții serviciilor sale și părțile procedurii de executare, cu magistrații, avocații și cu organele de conducere care pot contribui, în mod substanțial, la formarea și cristalizarea unei ținute morale și, totodată, la respectarea Codurilor deontologice de către executorii judecătorești.

Cuvânt-înainte

Etica și morala sunt permanențe ale vieții spiritual-umane, dar în noile condiții create prin revoluțiile de la sfârșitul anului 1989 din Centrul și Răsăritul Europei, ele sunt tot mai solicitate să contureze profiluri etico-morale potrivite cu noile răscruci apărute la intrarea în secolul al XXI-lea. Astăzi suntem obligați să revenim la fundamentele etice ale existenței omenirii pe care le-am pierdut în această perioadă de criză profundă pe care o traversează civilizația, pentru a rezolva problemele ce țin, nu numai, de guvernanta globală sau ocrătirea mediului ambiant, dar și de comportamentul față de semenii, inclusiv și față de executarea echitabilă a hotărârilor judecătorești.

Dar, din păcate, trăim într-o societate unde suferă, în primul rând, valorile morale. Trăim într-o epocă de confuzie morală, când valorile morale sunt profund zdruncinate și, posibil, alterate iremediabil. Fenomenul în cauză este destul de actual, mai ales, în țările ce au trecut de la totalitarism spre democrație precum Republica Moldova și România. Iată de ce este necesar de a aborda și trata în mod insistent problemele deontologiei profesionale, inclusiv cele care se referă la activitatea executorului judecătoresc.

Etica și deontologia profesională sunt niște științe normative care deseori sunt numite și filosofie practică fiind studiată nu numai pentru a cunoaște ce este virtutea, dar mai ales pentru a deveni virtuos. Prin urmare, scopul eticii și a deontologiei constă nu în furnizarea unui anumit bagaj de cunoștințe, dar în orientarea omului spre anumite valori și virtuți eterne, spre săvârșirea faptelor bune. Pentru ca etică și deontologia să devină utile umanității, sunt necesare două premize: arta de a poseda și dirija pasiunile și dorința de a le îndrepta spre scopuri nobile. Semințele eticii și ale deontologiei, ca și cele ale grâului, încolțesc atunci când cad într-un sol fertil. Etica și deontologia reprezintă niște călăuze valorice ce pot să descrie locurile semnificative, fără a impune un traseu anume, pe motiv că totul depinde de fiecare personalitate în parte.

Etica și deontologia nu se substituie omului real în eforturile sale morale individuale, ea nu poate să anihileze responsabilitatea personalității pentru deciziile adoptate. Ele nu sunt un paravan după care să te poți ascunde, dar ele pot fi utile celor care caută ajutor. Atunci când preceptele etice se materializează în activitatea morală a celor ce o studiază, etica poate deveni militantă. În caz contrar, ea devine inutilă, produce numai iritare și neceaz.

O bună parte din această lucrare este dedicată studierii problemelor generale și particulare ale deontologiei profesionale a executorului judecătoresc. Putem constata, cu regret că atât în Republica Moldova (în continuare RM), cât și în România nu există lucrări consacrate problemelor deontologiei profesionale a executorului judecătoresc. În această ordine de idei, lucrarea în cauză reprezintă o tentativă de a lichida anumite lacune în pregătirea specialiștilor din punctul de vedere al eticii și a acorda un ajutor studenților la însușirea eticii și deontologiei profesionale a executorului judecătoresc în conformitate cu experiența acumulată. Asimilarea profundă a acestor cunoștințe va contribui, ulterior, la transformarea în fapte și acțiuni îndreptate spre binele oamenilor, spre executarea echitabilă a hotărârilor judecătorești.

Manualul în cauză nu ridică pretenții deosebite de „originalitate”. Ne-am străduit să sistematizăm și să reorganizăm teme și soluții existente care sunt elaborate sau numai intuite. Dacă în analizele noastre se remarcă și elemente de „originalitate”, rămâne în seama specialiștilor să le dea o apreciere. Ceea ce ne-a interesat în mod deosebit a fost explicarea problemelor de care se ocupă etica și deontologia profesională a executorului judecătoresc și nu „originalitatea” sau „paternalitatea ideilor”.

Tema nr. I

Obiectul, funcțiile și problematica eticii și a deontologiei profesionale a executorului judecătoresc

Planul:

1. Geneza și conținutul noțiunilor de „etică” și „morală”. Obiectul eticii
2. Noțiunea și tipurile deontologiei profesionale
3. Natura și esența valorilor deontologice
4. Norma morală în deontologie
5. Principiile deontologiei
6. Funcțiile eticii
7. Deontologia profesională a executorului judecătoresc, tip specific al deontologiei juridice.

1. Geneza și conținutul noțiunilor de „etică” și „morală”. Obiectul eticii

Noțiunea de „etică” provine de la cuvântul grecesc *ethos* (morav, obicei, caracter). Inițial prin acest termen se înțelegea locul obișnuit de trai, casa, locuința, cuibul păsărilor și viziunile fiarelor. Ulterior, ea a început să consemneze natura stabilă a unui sau altui fenomen, obicei, caracter etc.

Pornind de la cuvântul *ethos* în sensul lui de caracter, Aristotel a creat adjectivul *etic* pentru a elucida o clasă specifică de calități umane, numite de el „virtuți etice”. Aceste virtuți reprezintă, după Aristotel, niște facultăți ale caracterului, temperamentului omului, care mai sunt numite „calități spirituale”. Ele se deosebesc, pe de o parte, de afecte ca facultăți ale corpului, iar pe de altă parte, de virtuțile diano-etice ca facultăți ale minții. Spre exemplu, frica este un afect natural, memoria, o facultate a minții, iar cumpătarea, curajul, dărnicia, facultăți ale caracterului. Cu scopul de a reliefa totalitatea virtuților etice într-un domeniu separat al gnoseologiei și de a elucida acest domeniu al cunoașterii într-un domeniu separat al științei, Aristotel introduce în uz noțiunea de „etică”.

Urmărind scopul de a traduce exact noțiunea de „etică” din limba greacă în limba latină, Cicero, marele filosof al Romei antice, a creat noțiunea de *moralis* (moral), de la latinescul *moris* (număr), cuvânt similar grecescului *ethos*. După cum am remarcat mai sus, *ethos* înseamnă caracter, temperament, modă, obicei, croială a îmbrăcămintei. Când scria despre filosofia morală, Cicero înțelegea prin ea aceeași sferă a cunoașterii pe care Aristotel o numea *etică*.

În secolul al IV-lea d. Hr., în limba latină s-a încetățenit noțiunea de „moralitas” (morală), care era, de fapt, o analogie directă a noțiunii grecești de „etică”. În accepția inițială, în limbile europene ce s-au consolidat în Evul Mediu, termenii „etică”, „morală”, „moralitate” erau utilizați ca sinonime, într-un singur sens. În procesul dezvoltării ulterioare

a culturii, odată cu elucidarea particularităților eticii ca domeniu al gnoseologiei, fiecare noțiune capătă treptat o semnificație proprie. Prin *etică* se subînțelege o ramură respectivă a cunoașterii, o știință specifică, iar prin *morală* (moralitate), obiectul pe care îl studiază etica.

Totodată, destui filosofi disting etica de morală, în acest fel: *morală* se referă la comportamentul uman văzut prin prisma valorilor (de bine și rău, drept-nedrept etc.), iar *etica* se referă la studiul a tot ceea ce intră în această arie a valorilor și normelor morale în acțiune. În limbajul obișnuit, cei doi termeni sunt adeseori interșanjabili când descriem oameni pe care-i considerăm buni și acțiunile lor morale, corecte. De asemenea, termenii anetic și imoral sunt sinonimizați atunci când descriem anumite persoane rele sau când spunem că acțiunile lor sunt imorale.

În istoria filosofiei au fost întreprinse un șir de tentative de a scoate la iveală distincțiile dintre noțiunile de „morală” și „moralitate”. Cea mai cunoscută dintre ele îi aparține lui Hegel, care înțelegea prin *morală* aspectul subiectiv al acțiunilor întreprinse de oameni, iar prin *moralitate* înseși acțiunile în desfășurarea lor obiectivă și deplină, adică *morală* reprezintă felul în care sunt percepute acțiunile de către individ în aprecierea lui subiectivă manifestată prin trăirea vinovăției, iar *moralitatea*, felul în care se manifestă în realitate faptele omului, în experiența reală a familiei, poporului, statului.

B. Williams, cunoscutul specialist în problemele eticii, în lucrarea sa *Introducere în etică*, devenită o carte de căpătâi a studenților din întreaga lume, editată la Cambridge în 1972 și reeditată în scurt timp de zece ori, face o distincție tehnică între *morality* și *ethics*, cel de-al doilea cuvânt având un sens mai general, ce acoperă, în mare măsură, înțelesul în care utilizăm noi, de regulă, cuvântul *morală*. „Moralitatea, în schimb, ar fi „un sistem special, o varietate particulară a gândirii etice”, „una care are o semnificație specială în cultura occidentală modernă; nota distinctivă a „subsistemului moralitate” e dată de „noțiunea specială de obligație pe care o utilizează” și de intenția „universală” pe care o posedă”¹.

În tradiția culturală și lingvistică, prin *moralitate* se subînțeleg principiile fundamentale de comportare umană, iar prin *morală*, formele de comportare obișnuite. În acest sens, poruncile lui Dumnezeu țin de moralitate, iar povețele unui pedagog, de morală. Totuși, putem constata că în majoritatea limbilor contemporane, în vorbirea curentă, cele trei cuvinte se utilizează, de obicei, ca sinonime și se înlocuiesc reciproc.

Pentru oamenii care nu cunosc îndeaproape filosofia, cuvântul *etică* sugerează un ansamblu de standarde în raport cu care un grup sau o comunitate umană decid să-și reglementeze comportamentul, spre a deosebi ce este legitim sau acceptabil în urmărirea scopurilor lor de ceea ce nu este astfel. Se vorbește, în acest sens, de o „etică a afacerilor”, de o „etică juridică” sau de o „etică a executorului judecătoresc”.

Nu toate utilizările noțiunii în cauză se cer asociate neapărat cu o activitate specifică. Sensul filosofic al termenului „etică” are evidente legături cu această accepțiune cotidiană, dar nu este identică cu ea. Ca orice altă preocupare filosofică, cercetarea etică vizează principiile fundamentale și conceptele de bază ce se regăsesc sau ar trebui să se regăsească în orice domeniu particular al gândirii și activității umane. Fiind o ramură a filosofiei, etica e un studiu teoretic. Prin aceasta ea diferă de *etică* în sensul profan schițat mai sus prin aceea că orice corp real de credințe etice, spre exemplu etica creștină, este menit a fi nu

¹ Williams, B., *Introducere în etică*, Ed. Alternative, București, 1993, p. 5.

doar o expunere și analiză a anumitor doctrine teoretice, ci o călăuză de viață practică. „Etica” filosofică și „etica” în sens nefilosofic au ca element comun, obiectul lor. Filosofii moralei studiază tocmai acele sisteme care urmăresc să călăuzească viața oamenilor ca oameni. Este totuși important să nu fie supralicitată, în acest context, deosebirea dintre profan și filosof, în măsura în care omul de rând gândește critic despre propriile-i vederi morale sau despre cele ale altora, sau meditează asupra justificării lor, sau le compară cu alte atitudini, rivale, el fiind în felul său un filosof al moralei.

Așadar, etica este o știință filosofică ce studiază morala ca una dintre cele mai importante laturi ale existenței umane și sociale ce examinează esența, natura și structura moralei, este o sferă a cunoașterii, o tradiție intelectuală, iar morala sau moralitatea este ceea ce studiază etica, obiectul ei.

Etica este o disciplină filosofică prin tradiția sau prin istoria ei exterioară, deoarece gândirea etică s-a cristalizat în cadrul concepțiilor filosofice generale, fie într-o formă dezvoltată, fie ca un sector relativ autonom al reflecției. Totodată, etica este o disciplină filosofică, întrucât în baza oricărei concepții etice dezvoltate coerent stă explicit sau implicit o concepție generală asupra existenței. Ea este o disciplină filosofică și prin domeniul ei de referință, deoarece studiază relația dintre „faptele bune” și ceea ce este binele, prin însuși demersul ei, care este un demers sintetic și conceptualizat. Totodată, ca disciplină științifică, etica cercetează morala și moralitatea potrivit regulilor științifice de cunoaștere.

Astfel, etica este o disciplină filosofică prin tradiția și fundamental ei teoretic, prin obiect și rezultate, prin demersul speculativ. În același timp, etica este și o disciplină științifică, ceea ce va fi demonstrat de noi când vom trata despre funcția ei cognitivă. Pe de altă parte, acest caracter va reieși în baza analizelor propriu-zise ale moralei efectuate pe tot parcursul lucrării în cauză.

În etică sunt elucidate două grupe de probleme: problemele teoretice propriu-zise referitoare la natura și esența moralei și problemele ce țin de felul în care trebuie să procedeze omul, de principiile și normele după care trebuie să se conducă în viață.

Totodată, astăzi are loc lărgirea câmpului eticii și a problematicii ei, pe motiv că noțiunea binelui se răsfrânge asupra interacțiunilor cu natura (etica biocentrică), cu pământul (etica pământului), cu experimentele științifice ce țin de om (bioetica) care își centrează atenția asupra chestiunilor etice din diferite domenii: natură, biologie, medicină, cibernetică, economie etc.

În sistemul eticii pot fi elucidate astfel de domenii ca: *axiologia etică*, ce studiază problemele binelui și răului; *deontologia etică*, ce analizează problemele datoriei; *fenomenologia eticii*, ce studiază morala uneia sau altei societăți sub aspect sociologic și istoric; *genealogia moralei*; *etica istorică*; *etica profesională*, *etica aplicată (deontologia)* etc.

Pentru a se constitui, o știință are nevoie de anumite metode de cercetare care să ducă la rezultate adecvate realității pe care o cercetează. Pe parcursul dezvoltării eticii, un rol deosebit l-a jucat metoda speculativă, care consideră că legile morale sunt anterioare fiecărei generații de oameni – căreia i se înfățișează ca un imperativ –, le consideră ca ceva înăscut, ca ceva dat de la început, imuabile, atribuindu-le adeseori o origine supranaturală. Însă, neajunsurile acestei metode sunt evidente, deoarece ea rupe morala de realitate. De aceea, un loc aparte îl ocupă metoda empirică. Filosoful român D. Gusti considera că, dacă cunoști prin analiza faptelor de experiență în ce constă o acțiune morală, te poți ridica până la formularea legilor cauzale ale moralității. El susține, că de la început în etică trebuie să